

EMERYTURY

W RAPORCIE ZNAJDZIESZ ODPOWIEDZI M.IN. NA NASTĘPUJĄCE PYTANIA:

- Jaka jest wysokość wcześniejszej emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze?
- Jak uzyskać rekompensatę z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze?
- Jakie są warunki przyznawania emerytur częściowych?
- Gdzie należy szukać dokumentacji niezbędnej do ubiegania się o emeryturę?

Spis treści:

1. Wcześniejsza emerytura z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.....	3
2. Wysokość emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze	17
3. Emerytury pomostowe z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze	31
4. Jak uzyskać rekompensatę z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze?.....	50
5. Warunki przyznawania ubezpieczonym emerytury częściowej.....	66
6. Wpłata emerytur zawieszonych od 1 października 2011 r.	74
7. Gdzie należy szukać dokumentacji niezbędnej do ubiegania się o emeryturę? ...	81
8. Czy można odwołać się od prawomocnej decyzji ZUS dotyczącej wysokości emerytury?.....	85
9. Czy aby ZUS wypłacał emeryturę, trzeba zaprzestać prowadzenia działalności? ..	88
10. Czy rencista powinien zgłosić wniosek o emeryturę?	90

1. Wcześniejsza emerytura z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze

Osoby, które odpowiednio długo pracowały w szczególnych warunkach lub wykonywały pracę o szczególnym charakterze, nadal mogą ubiegać się o wcześniejszą emeryturę z tytułu takiego zatrudnienia. ZUS przyzna im to świadczenie, jeżeli z wnioskiem o jego przyznanie wystąpią przed ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego.

Nabycie prawa do emerytury uzależnione jest przede wszystkim od ukończenia powszechnego wieku emerytalnego, który od 1 stycznia 2013 r. został zróżnicowany w zależności od daty urodzenia wnioskodawcy (np. dla kobiet urodzonych w I kwartale 1953 r. wynosi 60 lat i 1 miesiąc, a dla mężczyzn urodzonych w I kwartale 1948 r. – 65 lat i 1 miesiąc).

Obowiązujące przepisy przewidują jednak nadal różne możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę, choć są one obwarowane licznymi wymogami, które należało spełnić w określonym czasie. Jedną z tych możliwości dotyczy osób, które przez odpowiednio długi okres pracowały w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Warunki, jakie należy spełnić, aby uzyskać wcześniejszą emeryturę z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, są zróżnicowane w zależności od tego, jaki rodzaj pracy wykonywała osoba wnioskująca o to świadczenie. Przepisy przewidują odmienne wymogi dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach oraz dla zatrudnionych w szczególnym charakterze, a w ramach pierwszej grupy ubezpieczonych warunki uzyskania świadczenia uzależnione są od tego, do którego wykazu prac „szczególnych”, a niekiedy również do którego działu w danym wykazie zalicza się wykonywana praca. Dodatkowe obostrzenia zostały też przewidziane dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r.

Emerytura z tytułu pracy w wykazie A

Nie każda praca w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych uprawnia do otrzymania wcześniejszej emerytury. Wykazy prac (A i B), których wykonywanie pozwala na otrzymanie tego świadczenia, zostały przewidziane w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (dalej rozporządzenie w sprawie wieku emerytalnego).

Dla osób zatrudnionych przy pracach wymienionych w wykazie A przepisy przewidują jednakowe warunki uzyskania wcześniejszej emerytury. Osoby te muszą osiągnąć wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet lub 60 lat dla mężczyzn oraz udowodnić okres składkowy i nieskładkowy (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach wymienionej w tym wykazie.

Należy zaznaczyć, że od pracowników wykonujących prace wymienione w wykazie A nie wymaga się, aby niższy wiek emerytalny został osiągnięty w czasie zatrudnienia lub w określonym czasie od jego ustania.

PRZYKŁAD

Marek J. udowodnił 21 lat składkowych oraz 6 lat nieskładkowych, z czego przez 17 lat pracował w budownictwie przy pracach zbrojarskich (wymienionych w dziale V, poz. 4 wykazu A). Z końcem grudnia 2007 r. odszedł do innej lżejszej pracy niebędącej pracą szczególną. W czerwcu 2008 r. ukończył wcześniejszy wiek emerytalny wynoszący 60 lat. Mimo że miało to miejsce już po ustaniu zatrudnienia w szczególnych warunkach, ubezpieczony będzie mógł uzyskać wcześniejszą emeryturę, gdyż spełnił wszystkie wymagane warunki. Z wnioskiem o przyznanie tego świadczenia będzie mógł wystąpić do czasu ukończenia (w sierpniu 2013 r.) powszechnego wieku emerytalnego wynoszącego dla niego 65 lat i 2 miesiące.

Emerytura za pracę z wykazu B

Wykaz B zawiera znacznie węższy katalog prac w szczególnych warunkach, ale na ogół są one bardziej uciążliwe od wymienionych w wykazie A. W związku z tym wcześniejsza emerytura z tytułu wykonywania takiego zatrudnienia przysługuje na ogół po ukończeniu wieku emerytalnego niższego niż 55 lat dla kobiet i 60 lat dla

mężczyzn. Jedynie dla pracowników zatrudnionych przy pracach wymienionych w dziale I wykazu B wiek ten może wynieść tyle, ile dla zatrudnionych w wykazie A. To samo dotyczy kobiet wykonujących prace wymienione w dziale II i III wykazu B.

W zależności od rodzaju wykonywanej pracy zróżnicowany jest również wymiar minimalnego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach wymaganego od pracowników zatrudnionych przy pracach wymienionych w wykazie B. Staż ten wynosi:

- 15 lat dla prac wymienionych w dziale I, II i III wykazu B,
- 10 lat dla prac wymienionych w dziale IV wykazu B, poz.1–7,
- 20 lat dla prac wymienionych w dziale IV wykazu B, poz. 8–9.

Przepisy przewidują jednakowy dla wszystkich osób wykonujących prace wymienione w wykazie B wymagany staż składkowy i nieskładkowy. Staż ten wynosi 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn.

Odmienne niż w przypadku pracowników wykonujących prace wymienione w wykazie A, jednym z warunków przyznania wcześniejszej emerytury z tytułu wykonywania prac wymienionych w dziale I, II i III wykazu B (tj. w lotnictwie, portach morskich i hutnictwie) jest ukończenie wieku emerytalnego odpowiednio w czasie wykonywania tych prac lub w czasie zatrudnienia, do którego pracownik został skierowany, po zwolnieniu z pracy na statkach żeglugi powietrznej (dla działu I) czy w czasie zatrudnienia, do którego został skierowany stosownie do zaleceń lekarza (dział II i III).

Należy zaznaczyć, że w przypadku, gdy pracownik wykonujący prace wymienione w dziale I, II albo III wykazu B osiągnął wiek emerytalny w innym czasie niż określony wyżej, może przejść na wcześniejszą emeryturę na zasadach określonych dla pracowników wykonujących prace z wykazu A.

PRZYKŁAD

Grzegorz G. udowodnił 25-letni staż składkowy i nieskładkowy, w tym ponad 15 lat zatrudnienia w hutnictwie przy pracach wymienionych w dziale III wykazu B. Mimo ukończenia w grudniu 2003 r. wieku wymaganego do przyznania wcześniejszej emerytury (55 lat) nadal wykonuje powyższe prace i jeszcze nie ubiegał się o to świadczenie. Ponieważ powszechny wiek emerytalny (w jego przypadku 65 lat

i 4 miesiące) ukończy dopiero w kwietniu 2014 r., do tego czasu może uzyskać wcześniejszą emeryturę z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Emerytura dla zatrudnionych w szczególnym charakterze

Wcześniejszą emeryturę mogą uzyskać pracownicy zatrudnieni w szczególnym charakterze. Zgodnie z przepisami ustawy emerytalnej, należą do nich:

- pracownicy organów kontroli państwowej,
- pracownicy organów administracji celnej,
- pracownicy wykonujący działalność twórczą lub artystyczną,
- dziennikarze zatrudnieni w redakcjach dzienników, czasopism, w radiu, telewizji oraz w organach prasowych, informacyjnych, publicystycznych albo fotograficznych, objętych układem zbiorowym pracy dziennikarzy,
- nauczyciele, wychowawcy lub inni pracownicy pedagogiczni wykonujący pracę nauczycielską,
- żołnierze zawodowi, funkcjonariusze Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Służby Celnej, Służby Więziennej i Państwowej Straży Pożarnej,
- pracownicy jednostek ochrony przeciwpożarowej.

Warunki uzyskania wcześniejszej emerytury przez pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze zostały zawarte w odpowiednich przepisach rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego.

Przepisy te przewidują jednakowy dla wszystkich osób ubiegających się o emeryturę z tytułu wykonywania pracy w szczególnym charakterze staż składkowy i nieskładkowy (20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn) oraz staż pracy w szczególnym charakterze (15 lat). Natomiast wymagany wiek emerytalny jest zróżnicowany w zależności od rodzaju pracy i wynosi od 40 lat do 55 lat dla kobiet oraz od 45 lat do 60 lat dla mężczyzn. Szczegółowo wiek ten został wskazany w tabeli na stronie 60.

Należy nadmienić, że w przypadku funkcjonariusza pożarnictwa wiek emerytalny musi być osiągnięty w czasie pełnienia służby albo w czasie zatrudnienia wykonywanego po zwolnieniu z tej służby. Warunek ten nie jest wymagany, jeżeli funkcjonariusz pożarnictwa został zwolniony ze służby lub z pracy, którą wykonywał

po zwolnieniu ze służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej z powodu inwalidztwa.

Żołnierze zawodowi, funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej (obecnie Policji), organów bezpieczeństwa publicznego i Służby Więziennej wiek emerytalny muszą osiągnąć w czasie służby wojskowej, w Milicji Obywatelskiej (Policji), w organach bezpieczeństwa publicznego, służby więziennej bądź w czasie zatrudnienia wykonywanego po zwolnieniu z tej służby, bądź w ciągu 5 lat po zwolnieniu ze służby lub ustaniu zatrudnienia.

Funkcjonariusz celny również musi osiągnąć wiek emerytalny w czasie zatrudnienia w organach administracji celnej, a pracownik Najwyższej Izby Kontroli – w czasie zatrudnienia w NIK. Natomiast w przypadku dziennikarzy emerytura przysługuje, mimo że praca dziennikarska nie była wykonywana w dniu ukończenia obniżonego wieku emerytalnego, jeśli jest wykonywana w dniu złożenia wniosku o to świadczenie.

PRZYKŁAD

Andrzej J. (urodzony 17 maja 1948 r.) wykonywał pracę dziennikarską w latach 1992–2007. Kilka miesięcy po ustaniu zatrudnienia ukończył wiek emerytalny (60 lat) uprawniający go do wcześniejszej emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnym charakterze. W styczniu 2010 r. wrócił do pracy dziennikarskiej i wykonuje ją do dnia dzisiejszego. W listopadzie 2012 r. wystąpił z wnioskiem o wcześniejszą emeryturę. ZUS przyznał mu to świadczenie. Wnioskodawca udowodnił wymagany staż ubezpieczeniowy (25 lat składkowych i nieskładkowych) oraz staż pracy w szczególnym charakterze (15 lat). Obniżony wiek emerytalny (60 lat) ukończył w czasie, gdy nie wykonywał pracy dziennikarskiej. Ponieważ jednak był zatrudniony jako dziennikarz w dacie zgłoszenia wniosku o emeryturę, ZUS przyznał mu wnioskowane świadczenie.

Warunki uzyskania wcześniejszej emerytury przez osoby zatrudnione w szczególnym charakterze przedstawia tabela.

Kategoria zatrudnionych w szczególnym charakterze	Wymagane warunki
1	2
Funkcjonariusze pożarnictwa	<ul style="list-style-type: none"> ☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: <ul style="list-style-type: none"> a) 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn albo b) 50 lat dla kobiet i 55 lat dla mężczyzn, jeżeli orzeczono trwałą niezdolność do pełnienia służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej, ☐ osiągnięcie wieku emerytalnego w czasie pełnienia służby albo w czasie zatrudnienia wykonywanego po zwolnieniu z tej służby (warunek ten nie jest wymagany, jeżeli funkcjonariusz pożarnictwa został zwolniony ze służby lub z pracy, którą wykonywał po zwolnieniu ze służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej, z powodu inwalidztwa) ☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat służby w jednostkach ochrony przeciwpożarowej przy wykonywaniu czynności o charakterze operacyjno-technicznym.
Żołnierze zawodowi, funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej (obecnie Policji), organów bezpieczeństwa publicznego i Służby Więziennej	<ul style="list-style-type: none"> ☐ zwolnienie ze służby ☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn w czasie służby wojskowej, w Milicji Obywatelskiej (Policji), w organach bezpieczeństwa publicznego, służby więziennej albo w czasie zatrudnienia wykonywanego po zwolnieniu z tej służby bądź w ciągu 5 lat po zwolnieniu ze służby lub ustaniu zatrudnienia, ☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego

	<p>i nieskładkowego, w tym co najmniej 15 lat służby.</p>
Funkcjonariusze celni	<p>☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn w czasie zatrudnienia w organach administracji celnej,</p> <p>☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy w organach administracji celnej.</p>
Wykonujący działalność twórczą i artystyczną (pracownicy oraz prowadzący działalność w tym zakresie)	<p>☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego dla:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tancerza, akrobaty, gimnastyka, ekwilibrysty, kaskadera – 40 lat dla kobiet i 45 lat dla mężczyzn, – solisty wokalisty, muzyka grającego na instrumentach dętych, trenera zwierząt drapieżnych – 45 lat dla kobiet i 50 lat dla mężczyzn, – artyści chóru, zonglera, komika cyrkowego, aktora teatru lalek – 50 lat dla kobiet i 55 lat dla mężczyzn, – aktorki, dyrygentki – 55 lat, – muzyka grającego na instrumentach smyczkowych, perkusyjnych oraz klawiszowych, operatora obrazu filmowego, fotografika – 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, <p>☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat działalności twórczej lub artystycznej.</p>
Dziennikarze	<p>☐ zatrudnienie w redakcjach dzienników, czasopism, w radiu, telewizji oraz w agencjach prasowych, informacyjnych, publicystycznych albo fotograficznych,</p>

	☐ objęcie układem zbiorowym pracy dziennikarzy, ☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn w czasie wykonywania pracy dziennikarskiej lub wykonywanie takiej pracy w dniu zgłoszenia wniosku o wcześniejszą emeryturę, ☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy dziennikarskiej.
Pracownicy Najwyższej Izby Kontroli	☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn w czasie zatrudnienia w Najwyższej Izbie Kontroli, ☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy w Najwyższej Izbie Kontroli.
Nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni	☐ osiągnięcie wieku emerytalnego wynoszącego: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, ☐ udowodnienie wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego (20 lat dla kobiet lub 25 lat dla mężczyzn), w tym co najmniej 15 lat pracy nauczycielskiej wymienionej w art. 1 ustawy – Karta Nauczyciela.

Ustalanie stażu pracy „szczególnej”

Przy ustalaniu okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze ZUS stosuje określone zasady przewidziane w obowiązujących przepisach.

Po pierwsze, pracą „szczególną” może być tylko praca wykonywana w ramach stosunku pracy lub stosunku służby. Nie podlegają zaliczeniu okresy wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze np. w ramach umowy zlecenia lub działalności gospodarczej. Wyjątek dotyczy osób wykonujących własną działalność twórczą lub artystyczną, które mogą przejść na wcześniejszą